

andre kendte religioners forestillinger, mytologier og ritualer. Ifølge forfatterens konklusioner fremstår scientology således kun overfladisk set som en ny religion. Ser man bag om det teknologifikserede sprog, så viser det sig, at scientology bygger på tankegods, der er religionshistorisk velkendt, betjener sig af velkendte religiøse udtryk og altså er en moderne udgave af gammelkendte fænomener.

Titlen kan undre, al den stund den suggere- rer, at scientology først var en terapi (men ikke længere er det) og siden blev en religion. Forfatteren pointerer netop flere gange, at terapien (dianetikken) og religionen (scientology) i dag fremstår som to ligestillede idésystemer, der er suveræne inden for hver deres område, dianetikken på sindets og scientology' en på åndens.

Refslund Christensen skriver godt og klart. Hun bruger, i sin gennemgang af scientology og i forsøget på at afgrænse og definere fænomenet religion, sund religionsvidenskabelig fornuft og nysgerrighed. Til en vis grad lykkes det for hende at rykke ved indgroet, fordomsfuld vanetænkning og at nuancere det mere eller mindre medieskabte – og meget negative – billede af scientology.

Selv om Refslund Christensen gør det ganske klart, at det ikke er hendes ærinde at gå ind i diskussionen om bevægelsens økonomi, skatteregnskaber, registre, manipulation og hjernevask af medlemmer m.v. – de sager som scientology er mest kendt for gennem medierne – vækker det undren, at der ingen oplysninger overhovedet er om, hvad forfatterens feltstudier har ført til af indsigter. Ligeledes studser denne anmelder over det totale fravær af den sociale, fællesmenneskelige dimension – både i den givne definition af religion og i beskrivelsen af scientology-bevægelsen.

Hvordan kan en religion, som bestræber sig på at hverve tilhængere – og det gør scientology, endda særdeles ihærdigt – og som har organiseret sig i en kirke („church“), beskrives uden nogen nævnelser af et „menighedsliv“, et socialt fællesskab? Vi hører intet om, hvordan man lever som scientolog, hvilken betydning, det har for menneskers forholden sig til andre mennesker, både dem „inden for“ og dem „uden for“ religionen, eller hvilke adfærdsmønstre, der sanktioneres positivt/negativt af medlemmerne. Der savnes kort sagt oplysninger om den sociale dynamik i den religiøse bevægelse, som kalder sig scientology.

I Refslund Christensens beskrivelse er scientology en ekstremt antropocentrisk reli-

gion, hvis tilhængere er enkeltstående individer, der intet har med hinanden at gøre, ud over at de hver for sig sidder med en auditor og et E-meter, og hver for sig søger individuel frelse. Spørgsmålet om, hvordan religionen „klarer“ at bringe disse enkeltindivider sammen i en „kirke“, hverken stilles eller besvares. Hvad Refslund Christensen har „set ude fra sidelinien“ i løbet af fire års feltstudier, har vi således stadig til gode.

Helle Snell
mag.art.
Århus

STEEN FOLKE & NEIL WEBSTER (red.): Den Ny Verden 2. Indien – 50 år. Fremskridt og fattigdom. Skive: Handy-Print A/S. 152 sider. ISBN 0029 6775.

Indien – 50 år. Fremskridt og fattigdom er på mange måder en anbefalelsesværdig lille bog for den, der ønsker en overordnet og let tilgængelig introduktion til kontinentets politiske og økonomiske status i slutningen af det 20. århundrede. Ni forfattere, af forskellig akademisk baggrund, præsenterer med hver deres essay divergerende sider af Indiens politiske og økonomiske liv. Det samlede indtryk er af et dynamisk samfund, der vil og oftest også kan selv – meget langt fra den stereotype opfattelse at et stagneret Indien, der hersker blandt mange i Vesten.

Den overvejende del af bidragene er kendetegnet ved at være stringente, klart formulerede og med en grad af overskud, der vidner om de pågældende forfatters langvarige engagement i området. Dog falder et enkelt essay uden for denne beskrivelse, og man kan undre sig over, hvorfor det er blevet medtaget – skyldes det simpelthen, at enhver udgivelse om Indien stadig skal inddrage en diskussion om kastevæsenet for at blive accepteret som dækkende?

Med fokus på centrale økonomiske problemstillinger i området lægger John Degenbol Martinussen i essayet „Indiens fremgang og elendighed“ ud med en informativ statusopgørelse over Indiens udvikling siden uafhængigheden i 1947. Jeg har kun få indvendinger. Blandt andet forekommer udsagnet om, at „de fleste indere [fastholder] i det traditions- og fødselsbestemte erhverv“ (s.18), problematisk, taget i betragtning hvor store ændringer

dette felt rent faktisk undergår selv i landområderne. I afsnittet „Uløste konflikter“ nævner forfatteren alvorlige svagheder i det indiske politiske systems kapacitet til konfliktløsning, heriblandt „de dybtliggende konflikter mellem hinduer og muslimer“ (s.22). Denne formulering er uheldig, idet den indikerer en iboende konflikt uden at redegøre for den intense politiske propaganda, der i Indien har været del af uroligheder på tværs af religiøse tilhørsforhold. I en afsluttende kommentar problematiserer forfatteren den tiltagende egoisme blandt Indiens magtfulde middelklasse. Om end jeg fuldt ud kan tilslutte mig denne bekymring, bør det indskydes, at denne tendens ikke er specifikt indisk, men karakteriserer de fleste steder, hvor nyliberalismen har vundet indpas.

Björn Hettens essay „Fra Raj til Region? Indiens rolle i verden“ giver et udmærket indblik i det udenrigspolitiske spil, som Indien er del af. Essayet er præget af, at tre ud af femten sider bruges til at definere begrebet westfalisk – et begreb, der som forfatteren selv påpeger det, er etnocentrisk. Argumentationen for de positive effekter af at bryde med nationalstatsprincippet til fordel for et tættere regionalt samarbejde, kunne have været gennemført uden brug af dette begreb. Udtalelsen om, at Sydasiens har en: „i grunden likartad kultur. En besøker kan inte undgå enn oplevelse av stor kulturell likhet vare sig han eller hon befinner i Lahore eller Chittagong, Kathmandu eller Kandy“ (s.36), stiller flere spørgsmål, end den besvarer. Det anvendte kulturbegreb er indholdsmæssigt tomt og giver kun mening som kontrast til USA, for eksempel. I en diskussion af de forskellige interessefelter i Sydasiens må begrebet siges at være ubrugeligt.

Jørgen Dige Pedersen belyser i „Sårbar vækst med social slagside“ den nyliberale økonomiske politik, der har præget Indien i 1990'erne, mens Karl Reinhold Hællquist i „Indien i 1990'erne, partier og politik“ giver et fint indblik i Indiens meget komplekse politiske liv med fokus på de begivenheder, der har præget samme periode.

Aase Mygind Madsens essay „I kastens navn“ rejser generelt flere spørgsmål, end det besvarer. Der er for mange uklarheder i en til tider indforstået tekst. I stedet for beskrivelserne af, hvad forskellige – generelt ikke-navngivne forskere – mener om kasteinstitutionens eventuelle genopliven, ville det have været interessant at se nærmere på konkrete eksempler på kastekonflikter gennem de sidste ti år.

Staffan Lindberg argumenterer i essayet „Ikke kun grøn revolution“ for, at udviklingen i indisk landbrug ikke kun er forårsaget af den grønne revolution. Bøndernes kamp for jordreformer og statens interventioner har også spillet en rolle. En mere dybtgående problematisering af, hvilke konsekvenser jordreformerne har haft for de jordløse, ville have været ønskværdigt.

Kernen i Neil Websters essay „Demokratiseringen af den lokale udvikling i Indien“ er lokalt demokrati – hvordan det opnås, og hvad det kan føre med sig udviklingsmæssigt. Forfatteren illustrerer ved hjælp af et eksempel på fælles skovbrugsforvaltning (s.110), hvordan succesfuld decentralisering drejer sig om at bringe det lokale ind i staten. Det kan undre, hvorfor Jens Lehman Rasmussens essay „Fattigdom i Indien“ er placeret efter Websters essay, i betragtning af at fattigdomsbegrebet defineres i førstnævnte essay, mens det anvendes uden at defineres i sidstnævnte. Rasmussen har valgt at bruge fattigdomshyppigheden (den andel af den samlede befolkning, der har et privat forbrug, der er mindre end en defineret fattigdomsgrænse). Sådanne metoder giver mulighed for større sammenlignende analyser – hvis berettigelse på ingen måde skal fornægtes – men rummer en begrænsning, idet de ikke kan give noget egentligt indblik i, hvordan folk rent faktisk oplever fattigdommen. Udsagnet om, at kvinder er særlig hårdt ramt af fattigdom, underbygges ikke tilstrækkeligt ved, som forfatteren gør det, at henviser til kvinders højere dødelighed – en dødelighed, der i nogen udstrækning er ideologisk betinget.

Steen Folkes essay giver et godt indblik i de politiske interesser, der er på spil i den internationale udviklingsbistand. På trods af en begrænset bistand (1% af BNI) har den ikke desto mindre haft afgørende indflydelse på Indiens udvikling. Skulle der være nogen, der anser bistand for at være til for de fattiges skyld, kan de med fordel læse Folkes „Bistand til Indien – marginal og alligevel kontroversiel“.

Indien – 50 år. Fremskridt og fattigdom, kan med fordel læses af folk i forretnings- eller udviklingsbranchen, men også som en introduktion for universitetsstuderende, der beskæftiger sig med dette komplekse og dynamiske kontinent.

Helle Bundgaard
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

Redaktionen har modtaget:

DAMSHOLT, TINE & FREDRIK NILSSON (red.): Ta fan i båten. Etnologins politiska utmaningar. Lund: Studentlitteratur 1999. 152 sider. ISBN 9144-00936-4.

EKSTROEMER, MELCHER: Kritisk medicinsk antropologi. Lund: Palmkronas Forlag 1998. 222 sider. ISBN 91-972551-7-3. Pris: SEK 198.

HERVIK, PETER (red.): Den generende forskellighed. Danske svar på den stigende multikulturalisme. København: Hans Reitzels Forlag 1999. 274 sider. ISBN 87 412 2716 6. Pris: 200 kr.

LINDBERG, CHRISTER: Den gode och den onde vilden. Lund: Arkiv Förlag 1998. 224 sider. ISBN 91-7924-108-5.

LOVELL, NADIA (ed.): Locality and Belonging. London: Routledge 1998. 218 sider. ISBN 0-415-18281-6. Pris: £ 15,99

LUHMANN, NIKLAS: Tillid – en mekanisme til reduktion af social kompleksitet. København: Hans Reitzels Forlag 1999. 176 sider. ISBN 87-412-2757-3. Pris: 225 kr.

NIELSEN, KLAUS & STEINAR KVALE (red.): Mesterlære. Læring som social praksis. København: Hans Reitzels Forlag 1999. 296 sider. ISBN 87412-2739-5. Pris: 225 kr.

PARKER, RICHARD: Beneath the Equator: Cultures of Desire, Male Homosexuality, and Emerging Gay Communities in Brazil. New York: Routledge 1999. 288 sider. ISBN 0-415-91619-4. US\$ 13,99

ROULET, FLORENCIA: Human Rights and Indigenous Peoples: A Handbook on the UN System. IWGIA Document no. 92. København 1999. 176 sider. ISBN: 87 90730 07 0. Pris: US\$ 14.

